

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1921-10-16, iš Kauno - į Būgius

Diena iš dienos laukiu, ir kol kas viskas tebėra vietoj.

Diena iš dienos laukiu, ir kol kas viskas tebėra vietoj. Iš vokiečių vis dar nėra atsakymo [1] nė man, nė tau [2], nė Kaziui [3] (broli.), nė Pajaujui [4]. Tiktai Julius [5] tai jau gavo atsakymą ir priimtas – jis važiuoja į Leipcigą, bet už jį rūpinos kažkokios vokiečių firmos. Aš taip-pat kalbėjau su kai kuo iš mūsų pasiuntinybės Berlyne. Tai[,] sako[,] galima taip padaryti, kad nuvažiuoti ir pastoti laisvu klausytoju, o tenai tai paskui ir bus galima stačiai ir pilnateisiu studentu pastoti. Aš[,] matai[,] vėlei galvoju, jeigu manęs ir nepriimtų dabar [i] Miuncheną ir jeigu tu kol kas į Prahą nevažiuotum, tai aš ar šiaip, ar taip važiuočiau į Miuncheną. Dabar aš sėdžiu ir laukiu. Laukiu iš vokiečių atsakymo, laukiu tavęs atvažiuojant[.] Be tavęs neišvažiuosiu. Apie 24–25 rengias važiuoti Kirša [6] ir Binkis [7]. Būtų geriau, kad mes galėtumėm išvažiuoti kiek anksčiau, kokią 22–23, kartu su jais važiuoti aš nenorėčiau. Bet tavęs sulaukti aš būtinai noriu. Taip daug daug turėčiau ko Tau pasakyti, pasikalbėti apie tai, kas bus, ką mes darysim. Žinai, su Švietimo ministerija padariau sutartį [8] kiek blogesnėmis sąlygomis, negu buvau rašęs. Už lanką mokės po 800 auk[,] bet prisiunčiant dalimis tuojau išmokės po 600, o likusius kitu 200 tai[,] kai bus padarytas visas darbas. Rankraštis turi būti visai parengtas spaudai. Sutartį kol kas padariau tiktai del pirmos knygos pusės, nes kažkuriam laikui praslinkus, markės kur kas gali pakilti ar nukristi, tai kad būtų galima del antro tomo sutartį atitinkamai keisti. Rodos, kad aš gausiu iš Švietimo ministerijos pasiskolint rašomąją mašinėlę – gal ją turėt būtų pravartu. Be to[,] aš pats[,] rodos[,] kiek sukrapštysiu piningų, kad nusipirkt sau rašomąją mašinėlę – tokią mažiuciukę, kad ją labai lengva vežioti ir nešioti[,] – visai kaip mažutis sakvojažas [9]. Manau, kad mums prie vertimo ar taip bus pravartu turėti. Žinoma, kur kas būtų geriau[,] jeigu mes galėtumėm įsitaisyti gyventi viename mieste – aš taip norėčiau būti kartu su tavim, aš taip norėčiau. Kai aš pagalvoju, kad nuvažiuosiu[,] kur būsiu vienas-vienas[,] – tai aš nežinau, kaip reikės gyventi. Dabar taip tuščia sieloje, taip tuščia aplinkui ir mano keturios sienos tokios mažutės. Ir aš kaip laukinis žvėris, uždarytas, užsklęstas, bijau praverti langą, bijau į dangų pažvelgti. Ir tokia tylą. O ruduo toks švelnus, tokia ūkana pilka nusileidžia, o dūšioj nyku – nyku. Aš taip laukiu tavęs. Toks liūdnas ir tylus. O, kad tu būtum dabar čia – kad tu ateitum int mane, atlankytum mane! Kaip aš prisiglausčiau prie tavęs, kaip aš užsimirščiau! Ir dūšioj kaip būtų šviesu ir lengva. Ir dangus koks būtų mėlynas. Ir aš gyvenu tik mintimi apie tave. Nebetoli 20-ta, tu atvažiuosi, tu būsi mano viešnia ir karaliūnaitė. Aš ir pats nežinau, kodel pasiilgimas turi būti toksai liūdnas. Ir kodel žmogui taip baisu, kai jauti, kaip keturios sienos slegia vieną, vienužį!

Žinai[,] koks dalykas išeina[?] Pereitą sekmadienį aš susipažinau su viena panele [10] ir išėjau už miesto pasivaikščioid. Bekalbant ji užprašo mane vestuvėms – su Juozu [11], mano broliu. Dabar Juozas yra atvažiavęs iš Maskvos. Turbūt dabar greit bus jų vestuvės[.]

O aš besivalkiodamas truputį peršalau ir jau 3 dienos kaip labai bjauriai jaučiuosiu – galva skauda skauda ir t[.] t. Ir todėl aš negaliu tau šiandie daug ar gražiai parašyti. Ot rašau, kad tu žinotum, koks aš vienas vienužis dabar ir kaip aš tavęs laukiu, ir kaip aš tavęs pasiilgau, ir kaip aš tave myliu. Dabar 11 val. vakaro, sekmadienis, turbūt Tu jau ilsiesi mūsų palaimintam kampely, o aš... Aš eisiu į paštą, įmesiu laišką ir valkiosiuos gatvėmis ir dūmosiu tau, kad tavo sapnas būtų lengvas, kad mūsų kampelis būtų palaimintas. Tegu ramu tau būna mūsų kampely [12]. Bučiuoju tave tyliai, tyliai

Tavo Bal.

KOMENTARAI

- [1] 1921 m. „rugpjūčio mėn. Vokietijos valstybės atstovui Lietuvoje jis [Balys Sruoga] padavė prašymą su visais dokumentais, kad leistų jam stoti į Miuncheno universitetą ir ten toliau specializuotis literatūros ir meno istorijos moksle“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, 1986, p. 115): „Norėdamas baigti mokslą, pradėtą rusų universitetuose (Peterburgo ir Maskvos), šiuo turiu garbės prašyti, Jūsų ekselencija, padaryti atitinkamų žygių, kad aš galėčiau būti priimtas į Vokietijos universitetą. // Kadangi aš noriu toliau specializuotis literatūros ir meno istorijos moksle, tai aš norėčiau įstoti į Müncheno universitetą. Jeigu jau nieku būdu nebūtų galima įstoti į Müncheno, tai tuomet norėčiau pastoti į Leipcigo, Dresdeno ar Frankfurto/M universitetus“ (plačiau žr. Balio Sruogos laišką-prašymą Vokietijos atstovui Lietuvoje, 1921-08-?, Kaunas, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 961, l. 1r).
- [2] Vanda Daugirdaitė (1899–1997) norėjo studijuoti Berlyno universitete, Filosofijos fakultete, kur, be filosofijos, psichologijos, sociologijos kursų, buvo dėstoma ir istorija. Berlyno universitete tuo metu istoriją dėstė garsūs Europos mokslininkai (pvz., vokiečių istorikas Karl Stählin), skyrę daug dėmesio šaltinių pažinimui, jų savarankiškam interpretavimui. Berlyne dėl infliacijos buvo galima pigiai pragyventi, ten studijavo artimiausi Vandos Daugirdaitės draugai – Faustas Kirša, pusseserė Sofija Laucevičiūtė, bičiulės Aldona Čarneckaitė, Viktorija Gravrogkaitė, Vincė Jonuškaitė, Ona Kerpauskaitė, Sofija Lukauskaitė ir kt.
- [3] Kazys Sruoga (1899–1974), jauniausias Balio Sruogos brolis, gaudamas stipendiją, nuo 1921 m. lapkričio mėn. iki 1923 m. rudens studijavo ekonomiką Berlyno universitete.
- [4] Kazys Juozas Pajaujis-Javis (1894–1973?), ekonomistas, publicistas, tuo metu rengėsi studijoms Berlyno universitete.
- [5] Julius Abraitis (1890–1987), gydytojas, spaudos darbuotojas. 1921 m. vyko į Leipcigą studijuoti medicinos.
- [6] Faustas Kirša (1891–1964), poetas. 1919–1922 m. laikraščio *Lietuva* bendradarbis, literatūrinio priedo *Sekmoji diena* redaktorius. 1921 m. išvyko į Berlyno universitetą studijuoti vokiečių kalbos ir literatūros, estetikos.
- [7] Kazys Binkis (1893–1942), rašytojas. 1920–1923 m. Berlyno universitete lankė literatūros ir filosofijos paskaitas, rūpinosi Švietimo ministerijos knygų spausdinimu Leipcige.
- [8] Balys Sruoga Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijai apsiėmė savo vardu iš prancūzų kalbos išversti brolių helenistų Alfredo ir Moriso Croiset parengtą Graikų literatūros istorijos vadovėlį. Balys Sruoga išipareigojo per mėnesį išversti ne mažiau dviejų spaudos lankų teksto, už atlikto darbo lanką mokant 800 auksinų (žr. Balio Sruogos pareiškimas Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijai, 1921-10-08, Kaunas, in: *LCVA*, f. 391, ap. 4, b. 1276, l. 1r). Šio vadovėlio tekstą realiai „iš prancūzų kalbos vertė V. Daugirdaitė, o B. Sruoga vertimą tvarkė ir redagavo“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, p. 131). „B. Sruogos, kaip vertėjo, vardu ėjo visa dokumentacija – taip patogiaus buvo gauti užsakymą“ (vertimo istoriją plačiau žr. in: *Ibid.*, p. 132). Kaip prisimena Vanda Sruogienė, „Balys susitarė su Švietimo ministerija, kad mudu kartu versime Croiset graikų literatūros istoriją – aš turėjau versti iš prancūzų kalbos, o Balys tą juodraščių stilizuoti ir paruošti spaudai. Jis tai padarė savo vardu, Krėvės pagalba sudarydamas man galimybę mokintis, nes aš, kaip dvarininko duktė, nediršau prašyti stipendijos. Taip per 4 semestrus aš besimokydama Berlyne kasdien verčiau maždaug po 4 puslapius, kas savaitę vertimą siunčiau Baliui į Miuncheną, o jis pataisęs siųsdavo Švietimo ministerijai. Darbas ėjo reguliariai, be sutrukdymo. Aš gaudavau į mėnesį po 5 dolerius, tiek, kiek valstybės stipendininkai. Pabrėžtinai Balio darbingumas: sėkmingai studijavo, rašydavo straipsnius „Naujienuoms“, lankydavo teatrus, muziejus, savaitgalius ir daugiau [laiko] praleisdavo kalnuose, Miuncheno knaipose. Šitas vertimas buvo aprobuotas ir Švietimo ministerijos priimtas su pastaba, kad jis kiek taisytinai. Jis nebuvo išspausdintas, nes prof. Šilkarskis, pradėjęs dėstyti graikų literatūros istoriją, pasistengė, kad universiteto studentams būtų išspausdintas jo parašytasis vadovėlis – nors prof. Šilkarskis buvo mūsų draugas“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN*, l. 29-30).

- [9] Balys Sruoga 1922 m. Miunchene įsigijo rašomąją mašinėlę: „turėjo portatyvinę „Coroną“, su kuria nesiskyrė“ (Vanda Sruogienė, „Iš mūsų bendro gyvenimo“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 121). Broliui Juozapui Sruogai vėliau patarė už 425 litus įsigyti tokią pačią kokybišką rašomąją mašinėlę, teigė, kad ja naudojasi jau penkiolika metų ir yra patenkintas. Tik 1937 m. įsigytą pirmąją „Coroną“ pakeitė į naują laidą (Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, iš Kauno – į Tilžę, 1937-01-13, l. 1v, in: LLTI BR, f. 53, b. 287).
- [10] Bronė Filomena Jazbutytė (1896–1950) – būsimoji Balio Sruogos brolio Juozapo Sruogos žmona. Jų vestuvės įvyko 1923-01-11.
- [11] Juozapas Sruoga (1886–1957), Balio Sruogos brolis, teisininkas. 1920–1922 m. buvo komisijos taikos sutarčiai su Sovietų Sąjunga vykdyti sekretorius Maskvoje.
- [12] „Rašytojas Būgiuose turėjo mansardoje mažą ramų kambarėlį, iš kurio buvo matyti laukai ir miškas, ir kurdamas neretai čia užtrukdavo iki gilių išnaktų. Čia buvo jo knygos, rankraščiai, rašomoji mašinėlė“ (Algis Samulionis, Balys Sruoga, Vilnius: Vaga, 1986, p. 191). Vanda Sruogienė liudijo, kad „Sruoga rašė salkutėje, kurios langas išseina į rytus, į laukus ir toliau – miškus. Ten jis turėjo ramų kampą, mažą kambariuką, kurį jam mano tėvas įtaisė pagal jo pageidavimus (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1978-09-01, [pasirašytas mašinraštis], l. 6r, in: LLTI TS)“. Būgiuose esantį kambarėlį po stogu, „salką“, Vanda Daugirdaitė ir Balys Sruoga laiškuose vadino „mūsų puse“, „mūsų kampeliu“. Vanda Daugirdaitė čia laukė Balio Sruogos, grįžtančio iš Miuncheno po studijų, vėliau, jau po santuokos, – iš Kauno, rašė jam laiškus, skaitė jai atsiųstus eilėraščius, galvodavo, apie jį: „Šiandie mano varduvės. Balių atidėjom iki rugpjūčio mėn. Lyja, vėjas ūžia, sėdžiu viena mūsų pusėj, tylu, Daliukas miega... Prisimenu, kaip prieš keletą metų dar apie tave svajojau, kaip apsvaigdavau tavo eiles skaitydama ir kaip baisiai tavęs ilgėjaus! Ir dabar ilgiuosi ir myliu, gal net sunkiau man vienai be tavęs būti“ (Vandos Sruogienės laiškas Baliui Sruogai, iš Būgių – į Kauną, 1928-06-23, in: LLTI BR, f. 53, b. 859, apl. 4, nr. 11, l. 2r).